

MISSIONS-NORGE

Danske indtryk og refleksioner.

AF NIELS BUNDGAARD

Gennem Fonden for dansk-norsk samarbejde fik jeg i efteraaret bevilget et stipendium til i 2 maaneder at studere norsk kirke- og missionsliv. Dette stipendium udnyttede jeg i maj og juni i aar. Dermed fik jeg et længe næret ønske opfyldt, et ønske, som var blevet meget forstærket ved deltagelsen i det nordiske missionsmøde i Oslo og et dermed forbundet kort besøg i Stavanger.

Nogle forstudier havde jeg gjort, ikke saa mange som ønskeligt; jeg opdagede hurtigt, at skulde jeg naa det, som jeg gerne vilde have naaet baade med læsning og personlige kontakter, maatte jeg have haft flere gange to maaneder. Alligevel blev de to maaneder en rig oplevelse, hvor jeg fik lov til at møde mange missionsvenner, og hvor jeg fik et stærkt og inspirerende indtryk af norsk missionsliv.

Det umiddelbare indtryk er, at norsk missionsliv er meget omfattende. Hjemmearbejdet er omfattende i adskillige store selskaber, og det er omfattende, naar man betænker missionsmarkernes antal og omfang. Ved studiet af arbejdet paa missionsmarkerne føres man i ikke ringe grad til andre steder end en dansk er vant til. De store marker er i Afrika, hvor dansk mission sidst er begyndt, og i Kina, hvor der dog ogsaa er dansk mission — eller har været. Indien, med undtagelsen af missionen blandt de primitive Santaler, og den muhammedanske verden er i nogen grad gaaet Missions-Norge forbi.

Jeg skal prøve at samle mine indtryk om nogle enkelte punkter og til sidst komme med nogle faa overvejelser eller give udtryk for, hvad der for mig har været det lærerige.

1. *Missions-Norge og vækkelserne.* Oslokredsen under Norsk Luthersk Misjonssamband holdt under mit ophold i Oslo 50 aars jubilæum og udsendte i den anledning et lille skrift «Vekkelse og

vekst». Det forekommer mig, at denne titel fører ind i hemmeligheden i norsk missionsliv, hvor der ganske øjensynligt har været en meget stor vækst gennem godt et århundrede. Væksten er betinget af de gentagne vækkelser af forskellig art, som er gaaet hen over Norge.

Dersom vi gaar 125 til 150 aar tilbage i tiden, kommer vi til den tidsperiode, som John Nome har kaldt «Demringstid i Norge». Han mener dermed den tid, hvor noget nyt og livskraftigt er ved at bryde frem. Det gælder aabenbart paa flere omraader. Her vedkommer os det, som førte til den norske kirkes missionsvirksomhed med dannelsen af Det norske Missionsselskab (N.M.S.) i 1842. Baggrunden herfor kristeligt set er dels den haugeanske vækkelse, dels Brødremenighedens virksomhed, som havde lagt missionstanken ind i forskellige troende mennesker. Der var ogsaa ved Haugeanernes samfundsliv skabt mulighed for dannelsen af missionskredse. Det forbausende er for en dansk de mange missionsforeninger, der dannedes i de faa aar fra 1826, da Stavanger missionsforening dannedes, til N.M.S. stiftedes i 1842.

Som den norske missionsvirksomhed fremgik af vækkelseslivet, er det blevet næret derigennem. Dets vækst beror paa de gentagne vækkelser. Jeg kunde nævne den store vækkelse, som professor Gisle Johnson stod i, hvorom det førnævnte skrift «Vekkelse og vækst» siger, at samlede Hauge tusinde, samlede Johnson ti tusinde.

Firsernes og de følgende aars store vækkelser særlig paa Vestlandet kom ogsaa til at spille en stor rolle for missionen. N.M.S. fik vel ogsaa mange nye venner gennem de nye vækkelser. Betydningsfuldest er opstaaelsen af en hel ny missions kreds, som sigtede paa en bestemt mark, Kina. Det er Det norske lutherske Kinamisjonsforbund, senere kaldet Norsk Luthersk Misjonssamband, jeg tænker paa. I dets beretning for 1950 siges ligefrem «Vekkelseslinjen er livslinjen i vårt arbeid» (s 115). Beretningen om hjemmearbejdet baade i beretningen for 1950 og den tidligere fra 1949 saa vel som skriftet «Vekkelse og vækst» kredser om vækkelsernes tilsynekomst eller savnet af vækkelsen.

2. *Det stærke lægmandsindslag i missionen.* Den store vækkelsesprædikant i nutidens Norge er *Hans Nielsen Hauge*, som satte dype

spor mange aar efter sin død. Han var lægmand, men med dyp ærbødighed for embedet, som ikke behandlede ham saa godt. Mange af hans venner i lægfolket bevarede denne stilling til embedet, som siden viste stor forstaaelse og medarbejderskab i vækkelserne. Blandt haugeanerne var der mange betydelige lægprædikanter, og siden har der været en talrig, for ikke at sige talløs, skarc lægprædikanter i Norge. Lægmandsforkyndelsen kom til at spille en stor rolle i vækkelserne og i missionslivet, idet mange vækkelsesprædikanter var stærkt optaget af missionen, det var ikke mindst Kinamissionen, som omkring 1890 blev baaret frem af lægfolk. Deres forkyndelse kaldte stærkt til afgørelse og til arbejde. Mange af disse lægmænd omkring Kinamissionens stiftelse var fulde af indvendinger mod præsterne, som selv vilde styre alt. Lægmandene vilde i virksomhed og kom i virksomhed.

De mange lægprædikanter fra firserne brød med Haugeanernes nedarvede ærbødighed for embedet. De mente, at præsterne stod imot vækkelserne. Det gjorde de ogsaa i en del tilfælde, men ingenlunde altid. Der var præster, som var banebrydende i den vækkelse, som førte til Kinaforbundets stiftelse, hvad Handeland ikke har glemt i sin skildring af Misjonssambandets historie, men som adskillige andre i stridens hede ganske glemte. De førtes ind i et radikalt kirkesyn, som gav anledning til flere større kampe, ordinationsstriden og striden om den frie nadver. Dette sidste kunde skyde vildskud, som naar det fortælles i «Vekkelse og vekst», at en mand tog sig selv til alters og derved ganske tilsidesatte samfundshensynet i nadveren.

Det er særlig i Misjonssambandet man møder det ukirkelige syn, som har sat mange i modsætning til embedet. Det var muligvis adskillige steder en grund til dette syn i præsternes modstand mod vækkelsen, men denne modstand er vel de fleste steder borte, og forholdet til præsterne i de kredse er mange steder temmelig godt. Personlig mødte jeg ingen uvilje i de kredse, tvertimod. I skildringerne om de bevægede tider kan man desværre mærke forsøg paa at dryppe gift i talen om præsterne. Det var ikke ren ild altsammen. Vanskeligheden i Norge som i tilsvarende kredse i Danmark (Luthersk Missionsforening) er, at man har svært ved at bryde med den historiske overlevering, naar tiderne og forholdene ganske har forandret sig. Nogle betragter det næsten som et forræderi, hvis man tager stilling

til den øjeblikkelige situation uden hensyntagen til fortiden. Ved Misjonssambandets Oslokreds' jubilæum blev der slaaet paa lægmandsvirksomheden, aabenbart i polemik mod folk, der fik en mere kirkelig indstilling. Personlig kunde jeg ønske til gode for den norske kirke, at disse lavkirkelige eller ukirkelige lægfolk kunde komme i et intimere samarbejde med præsterne. Det vilde være naturligt.

Lad mig straks sige, at der i mange missionskredse er et nært samarbejde mellem præster og lægfolk, som vi kender det i Danmark. Denne spænding mellem præster og lægfolk fremkaldte som regel ingen svaghed i det konfessionelle eller det teologiske. Selv i Misjonssambandets mest ukirkelige tid holdt man strengt paa, at det var et luthersk arbejde, og ordet luthersk har man hele tiden fastholdt i navnet, og det har man fastholdt paa missionsmarken. Det største udtryk for den lutherske konfessionalisme er den lutherske kirke paa Madagaskar, som ikke blot omfatter over 160.000 kristne indenfor norsk missionsomraade, men ogsaa kristne fra amerikansk lutherske missioner.

Lægfolkets trang til at have haand i hanke med den teologiske uddannelse mærkede jeg stærkt ved N.M.S.'s generalforsamling, hvor man i et par dage diskuterede missionæruddannelsen. Der kunde ikke være tvivl om, at den skulde være god, men særlig lægfolket følte sig meget stærkt bundet til den mere end 100 aarige missionskole i Stavanger, hvor netop det 20' kuld var udeksamineret. Man skulde ikke ud i eksperimenter, som kunde bringe det gode teologiske og kristelige grundlag for missionæruddannelsen i fare. Ogsaa Misjonssambandet har fra begyndelsen holdt paa en grundig teologisk uddannelse for missionærerne, og man har lejlighedsvis haft en fleraarig uddannelse for emissærer, hvad vel kun de færreste har faaet. Man skulde kristelig set ikke ud at svømme og ikke i sværmernes vold.

Et værdifuldt træk i lægmandsvirksomheden er, at mange førende lægfolk i missionen ogsaa har været førende i deres borgerlige erhverv eller indtaget betydelige stillinger, som vidnede om stor dygtighed. Denne deres praktiske dygtighed er paa mange maader kommet missionselskaberne til gode. Man har ikke været bange for at starte forretninger af forskellig art, saaledes at indtægten skulde tilfalde en eller flere missionsvirksomheder, ofte endda med den begrænsning, at

selskabet ikke kunde tage noget eventuelt tab. Det drejer sig om en del boghandler og missionshoteller.

3. *Missionsforkyndelsen.* Det er ganske naturligt, at vækkelserne har sat deres præg paa missionsforkyndelsen, herved tænker jeg paa forkyndelsen fra missionssekskabernes side. Det er en forkyndelse, som er baaret frem baade af præster og lægfolk, og den er naturligvis forskellig, idet man med rette har taget hensyn til de forskellige forkynderes særlige naadegave. Selv om man tager et saadant forbehold, tror jeg dog at turde sige, at i den norske missionsforkyndelse viser vækkelsens særpræg sig i, at missionsforkyndelsen stort set er mere vækkende og opbyggelig end opplysende. Maalet er aabenbart ikke at give meddelelse om ydre mission, men at vinde mennesker for Herren, de skal frelses, og først da kan de tjene Herren. Man har aabenbart kunnet fastholdt den linie, som i Danmark i halvfemserne blev saa stærkt fremhævet af Det danske Missionssekskabs (D.M.S.) daværende sekretær Th. Løgstrup: Kun de hellige kan drive mission. Dette gaar igen paa missionsmarkerne, hvor missionærerne, der er udsprunget af hjemlandets vækkelser, saa stærkt har holdt det frem, at Kineserne og de andre skal *frelses*.

Der kan være meget forkyndelse, der er temmelig dogmatisk og muligvis ogsaa temmelig tør, men megen forkyndelse er netop, fordi man vil frelse, klart centralt sigtende og samler sig om korsets evangelium, et budskap, som folk lytter til. Der bliver noget hjertegribende ved forkyndelsen, nogle vilde sige følelsesbestemt, hvad vi her i Danmark har vært noget bange for. Man frygtede missionsromantik og blev saa nøgtern, at ilden slukkedes, og saa var der ikke noget, der kunde tænde i tilhørernes hjerter. Missionsforkyndelsen, der sigtede baade paa menneskers frelse og kald til tjenesten, synes at have naaet sit maal i en stor og hjertegreben missionsmenighed, der gerne vil være med i arbejdet og lever med i begivenhederne derude og ved noget om missionen, en viden, som man ofte har skaffet sig paa anden maade.

4. *Hjemmearbejdet og dets organisation.* Medens man i Danmark har vært ængstelig for, at udgifterne til hjemmearbejdet skulde overstige 10% af de samlede indtægter, har man ikke i Norge haft en

tilsvarende ængstelse. Det, der skulde til, skulde til. Det betyder ikke, at man har fraadset med penge, men at man har forstaaet, at et veludbygget hjemmearbejde var en god økonomi. Hvor man som i Misjonssambandet driver indre og ydre mission sammen, hvad maaske er det rigtige, er det givet, at udgifterne til hjemmearbejdet maa blive store. Det er noget vanskeligt at faa helt klarhed over dette, da kredsorganisationen tilslører mange af udgifterne. Kredsene kan bruge omkring 20% af deres indtægter til hjemmearbejdet, og det beløb indgaar saa ikke i hovedkassen, hvor der ogsaa bruges op til 20% til hjemmearbejdet.

Hjemmearbejdet koster ikke saa meget, fordi man arbejder dyrt, men fordi der er saa mange hjemmearbejdere. Foruden den store stab ved hovedkontorene, som naturligvis retter sig efter selskabets størrelse, er der i de større selskaber en række kredsarbejdere med kredssekretæren i spidsen. I første omgang synes man, at det er meget stort opbud af hjemmearbejdere foruden de hjemmевærende missionærer, men efterhaanden er jeg kommet til at se, at det rige norske missionsliv næppe vilde være blevet det, det er, hvis der ikke havde været et saa stort hjemmearbejde.

Det store, udstrakte land naturliggør en vis decentralisation i arbejdet. Det er sket med kredsordningen. Kredsene er ikke blot nyttige for hjemmearbejdet, men deltager som i N.M.S. i ledelsen, idet en række spørgsmaal bliver sendt til drøftelse i kredsene, som derved bliver delagtige i de store afgørelser.

Denne kredsorganisation har ikke blot hjulpet til at faa arbejdet gjort, men har ogsaa fremmet fællesskabet. Jeg deltog i et par kredsstævner i Misjonssambandet, dels i Oslo for Oslokredsen med dens 50 aars jubilæum, dels paa Kvås ungdomsskole for Kristianssandskredsen. Særlig i Kvås følte jeg fællesskabet stærkt, fordi vi der var sammen i et par dage. Der var 300 deputerede, hvoraf nogle var kommet langvejs fra. Desuden kom et tusind mennesker yderligere til søndagsmøderne. Man skønnede, at mange af dem kendte hinanden og glædede sig over at se hinanden, og at man ogsaa for fællesskabets skyld anstregte sig for at komme til disse møder, og det kunde jeg godt forstaa, for der var en berigelse ved at være med.

Eller jeg kunde nævne et kvindemøde paa Karmøy, hvor 6—700

kvinder var kommet sammen og glædede sig over at være sammen om Guds ord og Herrens tjeneste. Det er der inspiration i. Og som afslutning paa min rejse deltog jeg i N.M.S.'s generalforsamling i Ålesund, hvor der var ca. 600 deputerede fra hele landet, nogle havde været paa rejse i 4 dage, skulde til møde i 4 dage og rejse hjem i andre 4 dage. Mon det ikke blev deres livs store oplevelse for nogle af dem. Ikke underligt, om de for livet er knyttet til arbejdet baade ude og hjemme, naar man betænker, hvad de fik lov til at opleve ved et saadant møde. De hentede inspiration fra mødet, det gjorde jeg selv.

Desuden hørte jeg om talrige andre store møder, Stavangerkredsens ungdomsstævne, som havde haft 7000 deltagere, som var kommet langvejsfra. Folk, der lever i trange dale eller paa ensomme øer, trænger til at komme sammen. Det er i hvert fald en velsignelse, som vi gerne vilde have, for hos os er de store møders tid forbi, om de kommer igen, ved jeg ikke.

5. *Den litterære virksomhed.* Selv om man i mødevirksomheden ikke har lagt vægten paa at give oplysning om ydre mission, er der utvivlsomt rundt om et ikke ringe kendskab til missionsarbejdet derude; man har ikke været ligegyldig med denne sag. Det fremkalder megen beundring hos en, at de norske missionsvenner har villet og kunnet bringe de ikke ubetydelige ofre, det har været at sætte Egede-Instituttet i gang. Man har gjort det, fordi man var overbevist om nytten af et grundigt missionshistorisk studium. Under docent Myklebusts energiske og dygtige ledelse har instituttet allerede naaet ikke saa lidt. Jeg tænker paa Missionstidskriftet, som har dobbelt saa mange abonnenter som det tilsvarende danske, som er over et halvt hundrede aar ældre. Desuden er udgivet andre større og mindre bøger til belysning af norsk mission af i gaar og i dag. Man har ogsaa ladet afholde missionsvidenskabelige foredrag. Jeg ved, at afdøde biskop Malstrøm, som holdt nogle af disse foredrag, var forbavset over den store tilslutning. Hvor vi i Danmark samler tilhørerne i tiere, samler man dem i Norge i hundreder.

Den litterære virksomhed har sat smukke frugter i forskellige større værker til belysning af norsk mission. Det kan nok fremkalde ens beundring at blive stillet overfor N.M.S.'s historie i 5 bind for-

uden forhistorien. Den beundring aftager ikke, naar man anvender de ikke helt faa timer, der skal til, for at læse denne store og grundige fremstilling. Jeg fik ogsaa lejlighed til at faa Misjonssambandets historie i 2 bind (anden udgave). Det er smaa tusinde sider, som man læser med største interesse fra ende til anden. Der maa dog være interesse for viden om arbejdet, naar de to første bind af N.M.S.'s historie samt forhistorien er aldeles udsolgt, og jeg har været i omtrent alle boghandeler i Oslo for at faa et eksemplar af «Demrings-tid i Norge», men forgæves. Det lykkedes dog i Stavanger paa mystisk maade at faa fremtryllet et eksemplar. Misjonssambandet maatte udsende en anden udgave af selskabets historie, fordi den første var totalt udsolgt. Saadan er det ikke i Danmark, der læser man ikke saa tykke bøger.

Jeg skal ikke brede mig om denne sag, hvor fristende det end kunde være, fordi der er en smuk norsk missionslitteratur. Det er rent typografisk smukke ting, man har udsendt. Det er ogsaa litterært set gode ting, om end der selvfølgelig er lettere ting imellem. Missionsromanen har faaet en god plads, formodentlig fordi man har haft folk, der kunde skrive godt og fængslende. Paa et enkelt punkt er, efter min mening, en betydelig mangel i den norske missionslitteratur. Der findes ikke meget af biografisk stof. Der har været mange betydelige mænd i norsk missions virksomhed, men kun enkelte af disse har fundet deres biograf. Mænd som Lars Dahle og Skrefsrud har ikke fundet deres biograf. Det samme kan maaske ogsaa siges om Schreuder, som i de historiske fremstillinger har faaet saa forskellig en bedømmelse, jfr. den forskellige bedømmelse hos Nome og Myklebust, henholdsvis i Misjonsselskabets historie første og tredje bind.

Som et sidste punkt i denne sammenhæng vil jeg nævne bladene. Paa os danske virker det imponerende, at «Norsk Misjonstidende» og «Utsyn» hver har omkring 40 000 abonnenter og Santalen har 12 000. Dansk Missionsblad har ogsaa 12 000, det er det største i Danmark, og jeg vilde tro, at Dansk Missionsblad indholdsmæssigt kan staa ved siden af de norske blade. Disse blade redigeres med megen journalistisk dygtighed og sigter ikke blot paa at give meddelelser fra missionsmarkerne, men ogsaa paa at opildne missionsvennerne. At N.M.S. kan udgive børnebladet «Kom og se» i 25 000 eks-

emplarer er forunderligt. D.M.S. har ikke i mange aar kunnet udgive et børneblad. Jeg kan ikke ynke selskabet, om det skulde tabe lidt paa bladet, for det maa da være et stort aktiv at faa et børneblad ind i 25.000 hjem.

6. *Nogle danske refleksioner over norsk missionsarbejde.* I det foregaaende er det skinnende frem, hvilket indtryk norsk missionsarbejde har gjort paa mig, og de fremdragne punkter viser, hvad der særlig har tiltrukket sig min opmærksomhed. Nogle enkelte refleksioner er fulgt med i fremstillingens løb, men der kunde være grund til at samle dem under det synspunkt, hvad der egentlig er kommet ud af norsk virksomhed for ydre mission, idet vi særlig maa samle os om stillingen i Norge. Lad mig nævne fire punkter.

1) Der er kommet en stor og levende missionsmenighed, som viser stor offervillie. Antallet af missionskredse, antallet af abonnenter paa missionsbladene og de meget store gavebeløb viser det. — 2) Der er kommet et stærkt demokratisk indslag i norsk kirkeliv og en rig udfoldelse af lægmandsvirksomheden, sædvanligvis i god forstaaelse med præsterne, men i flere tilfælde i stærk spænding med embedet. Nogle synes, at det er udmærket med denne spænding, det synes jeg ikke. — 3) Der er paa missionsmarkerne opstaaet store, velsignede missionskirker, nogle steder helt selvstændige, størst paa Madagaskar, i Santalistan og Zululand. Andre steder er man endnu paa pionerstadiet. — 4) Dette missionsarbejde har været udsat for store vanskeligheder. Der var de mange aar i Zululand, inden de første blev døbt, der var de svære kampe paa Madagaskar med den franske kolonialregering, og der har sidst været fordrivelsen fra Kina. Alt dette har ikke kuet missionsvenernes mod. Initiativrige har de begyndt nye opgaver, baade i Japan og Æthiopia.

Den fængende ildhu, hvormed der arbejdes for missionen i Norge, gør et stærkt indtryk og virker meget inspirerende paa en fremmed, der kommer med lyst til at lære af norsk mission. Det er ikke sikkert, at norske forhold uden videre kan overføres til Danmark, men uden tvivl kan vi lære at sætte mere ind paa hjemmearbejdet, en indsats, som i det lange løb vil blive meget kendelig baade i hjemmemenigheden og paa missionsmarkerne. Der er ingen tvivl om, at den stærke

deltagelse i missionsarbejdet har styrket det aandelige liv i Norge, men ogsaa bidraget til, at folk i de trange dale fik udsyn ud over den store verden. Stavanger, som fra gammel tid har haft forbindelse med den øvrige verden, er ogsaa i vor tid blevet en udfaldsport til den store verden, ikke blot gennem handelen, men ogsaa gennem missionen.

Missions-Norge er gennem et aarhundrede blevet en integrerende del af norsk kirkeliv, som nu vilde være utænkkelig uden missionen. Det var derfor ganske i sin orden, at den kongelige norske regering i London i besættelsestiden ydede store bidrag til norsk missions opretholdelse i de aar, da missionen var afskaaret fra hjemmemenheden. Kirkeminister Hjelmtveits skrivelse til missionærerne i Kina fra april 1941 kaldtes med rette «et av de fineste offentlige skriv som noensinne er sendt ut av så høy instans». (Kinaforbundets historie II s. 342.) Denne skrivelse er udtryk for missionens inderlige forbindelse med det norske folks liv.

I taknemmelighed over, hvad jeg har mødt i norsk missionsliv, ønsker jeg at missionens Herre fremdeles vil lægge sin velsignelse i norsk missionsvirksomhed baade hjemme og ude.